ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 13ης Ιουνίου 1978 *

Στην υπόθεση 139/77,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Finanzgericht Münster προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία το παραπέμπον δικαστήριο ζητεί, στο πλαίσιο της δίκης που εκκρεμεί ενώπιόν του μεταξύ

Denkavit Futtermittel GmbH

και

Finanzamt Warendorf,

την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 39 και 40, παράγραφος 3, εδάφιο β της Συνθήκης ΕΟΚ, καθώς και των άρθρων 1 και 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1969, περί των μέτρων που πρέπει να ληφθούν στο γεωργικό τομέα μετά την ανατίμηση του γερμανικού μάρκου (ABL. L 312, σ. 4),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους: H. Kutscher, πρόεδρο, M. Sørensen, πρόεδρο τμήματος, A. M. Donner, P. Pescatore, A. J. Mackenzie Stuart, A. O' Keeffe και A. Touffait δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Reischl
γραμματέας: A. Van Houtte

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Απόφαση

(Το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

1 Με Διάταξη της 26ης Σεπτεμβρίου 1977, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, το FINANZGERICHT MÜNSTER υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, σειρά ερωτημάτων σχετικών με την ερμηνεία της έννοιας του «γεωργοπαραγωγού», καθώς και των άρθρων 39 και 40, παράγραφος 3, εδάφιο β της Συνθήκης και ορισμένων διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1969, περί των μέτρων που πρέπει να ληφθούν στο γεωργικό τομέα μετά την ανατίμηση του γερμανικού μάρκου (ABL. L 312, σ. 4).

2 Από το φάκελο της δικογραφίας προκύπτει ότι η υπόθεση στην κύρια δίκη οφείλεται στο ότι η FINANZAMT WARENDORF, καθής στην κύρια δίκη, απέρριψε αίτηση χορηγήσεως ενισχύσεως, βάσει του γερμανικού νόμου που ψηφίστηκε δυνάμει του εν λόγω κανονισμού, την οποία είχε υποβάλει η αιτούσα στην κύρια δίκη εταιρία, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται, εκτός από την παραγωγή ζωοτροφών, στην πάχυνση μοσχαριών με τροφές που υποκαθιστούν τροφές έχουσες ως βάση το γάλα τις οποίες παράγει η ίδια.

Η καθής της κύριας δίκης στήριξε την άρνησή της να χορηγήσει την ενίσχυση που ζήτησε η αιτούσα στην κύρια δίκη εταιρία στο γεγονός ότι αυτή, μη διαθέτουσα γεωργικές εκτάσεις για την πάχυνση των μοσχαριών της, δεν αποτελούσε γεωργική εκμετάλλευση κατά την έννοια της γερμανικής φορολογικής νομοθεσίας, στην οποία αναφέρεται ο εν λόγω νόμος, αλλά βιομηχανική ή εμπορική εκμετάλλευση.

3 Για να δοθεί απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα, πρέπει πρώτον να εξεταστεί η απαρχή και το περιεχόμενο της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως και, κατά το μέτρο που προκύπτει από το φάκελο της υποθέσεως, το περιεχόμενο της εν λόγω εθνικής νομοθεσίας.

4 Με απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 1969, η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ανατίμησε το γερμανικό μάρκο κατά 8,5% σε σχέση με την επίσημη ισοτιμία του, από 27ης Οκτωβρίου 1969.

Η Γερμανική Κυβέρνηση και η Κοινότητα αντιμετώπισαν τότε το πρόβλημα της αντισταθμίσεως των απωλειών εσόδων που προέκυπτε για τη γερμανική γεωργία — και ιδίως για τους γερμανούς παραγωγούς γεωργικών προϊόντων όπως είναι τα δημητριακά και τα γαλακτοκομικά προϊόντα για τα οποία υπήρχε σύστημα παρεμβάσεως — για το λόγο ότι οι ευρωπαϊκές γεωργικές τιμές εκφράζονταν σε κοινή λογιστική μονάδα η οποία, μετά την ανατίμηση, υποτιμήθηκε σε σχέση με το εθνικό νόμισμα.

Μετά από συνεδρίαση της 9ης Δεκεμβρίου 1969, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2464/69 της ίδιας ημερομηνίας.

5 Σύμφωνα με την πρώτη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω κανονισμού, «η ανατίμηση του γερμανικού μάρκου και η μη τροποποίηση της τιμής της λογιστικής μονάδας συνεπάγονται (...) την πτώση των γεωργικών τιμών που εκφράζονται σε γερμανικά μάρκα (...) από 1ης Ιανουαρίου 1970· (...) επομένως θα προκύψει απώλεια εισοδημάτων για τη γερμανική γεωργία».

Στη δεύτερη και τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού ορίζεται ότι, «βάσει των σημερινών δεδομένων σχετικά με την τιμή της λογιστικής μονάδας και με τις τιμές και με τα εν λόγω γεωργικά προϊόντα, αυτή η απώλεια εισοδημάτων μπορεί να εκτιμηθεί σε 1,7 δισεκατομμύρια γερμανικά μάρκα ετησίως» και ότι «πρέπει να προβλεφθεί η δυνατότητα, για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, χορηγήσεως ενισχύσεων προς αντιστάθμιση των απωλειών αυτών υπό μορφή άμεσων ενισχύσεων στους γεωργοπαραγωγούς».

Βάσει των αιτιολογικών αυτών σκέψεων, το άρθρο 1 του κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Οι ενισχύσεις που χορηγούνται στους γερμανούς γεωργοπαραγωγούς υπό τις κατωτέρω εκτιθέμενες προϋποθέσεις μπορούν να θεωρηθούν σύμφωνες με την κοινή αγορά.

2. Οι ενισχύσεις μπορούν να φθάσουν το ποσό του 1,7 δισεκατομμυρίου γερμανικών μάρκων για το καθ' ένα από τα οικονομικά έτη 1970 μέχρι και 1973. Η Κοινότητα συμμετέχει στη χρηματοδότηση των ενισχύσεων κατά φθίνουσα κλίμακα και υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 2.

3. Οι ενισχύσεις μπορούν να χορηγούνται υπό μορφή άμεσης ενισχύσεως στους γεωργοπαραγωγούς, κατά το μέτρο που αυτή δεν προσδιορίζεται βάσει της τιμής ή της ποσότητας του προϊόντος.

Η εν λόγω ενίσχυση μπορεί να χορηγηθεί εν μέρει υπό μορφή προκαταβολής εισπραττόμενης από τους γεωργοπαραγωγούς, κατά την πώληση των προϊό-

ντων τους, εντός του ανωτάτου ορίου 3% της τιμής πωλήσεως, ενίσχυση η οποία μπορεί να καταβάλλεται είτε από τον αγοραστή είτε από οργανισμό που πρέπει να ορίσουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές.

4. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αντισταθμίζει τη φθίνουσα κλιμάκωση της κοινοτικής χρηματοδοτήσεως με κατάλληλα διαρθρωτικά ή κοινωνικά μέτρα.

5. Οι δικονομικές διατάξεις του άρθρου 93 της Συνθήκης εφαρμόζονται στις ενισχύσεις που αφορά το παρόν άρθρο.»

Με απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1974 — η οποία κοινοποιήθηκε στις 24 του ίδιου μήνα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αλλά δεν δημοσιεύτηκε — το Συμβούλιο παρέτεινε και τροποποίησε την παράγραφο 3 του άρθρου 1 του κανονισμού υπό την έννοια ότι στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας «επιτράπηκε προσωρινά να χορηγήσει στους γεωργοπαραγωγούς ενίσχυση υπό μορφή αντισταθμίσεως, καταβαλλόμενη στον παραγωγό κατά την πώληση των προϊόντων του, μέχρις ανωτάτου ορίου 3% της τιμής πωλήσεως».

Από την απόφαση αυτή προκύπτει ότι η κατ' αυτό τον τρόπο τροποποιηθείσα ενίσχυση μπορεί να καταβάλλεται σύμφωνα με μια από τις δύο μεθόδους που προβλέπονται από το άρθρο 1, παράγραφος 3, του κανονισμού.

6 Στηριζόμενος στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2464/69, ο γερμανός νομοθέτης εξέδωσε στις 23 Δεκεμβρίου 1969 τον AUFWERTUNGSAUSGLEICHGESETZ (νόμο περί αντισταθμίσεως λόγω της ανατιμήσεως), με το άρθρο 4 του οποίου επιτράπηκε στις γεωργικές και δασικές εκμεταλλεύσεις, κατά την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 2, του UMSATZSTEUERGESETZ (νόμου περί φόρου κύκλου εργασιών), να μειώσουν κατά 3% το φόρο κύκλου εργασιών.

Σύμφωνα με το άρθρο 24, παράγραφος 2, του UMSATZSTEUERGESETZ, ως γεωργικές και δασικές επιχειρήσεις θεωρούνται ιδίως οι εγκαταστάσεις εκτροφής και διατηρήσεως ζώων, κατά το μέτρο που το κοπάδι τους αποτελεί μέρος της γεωργικής εκμεταλλεύσεως σύμφωνα με το άρθρο 51 του BEWERTUNGSGESETZ (νόμου περί εκτιμήσεως).

Από τις διατάξεις του άρθρου 51 του BEWERTUNGSGESETZ προκύπτει ότι το κοπάδι αποτελεί τμήμα της γεωργικής εκμεταλλεύσεως όταν κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους ο αριθμός των κεφαλιών ζώων που παράγονται ή δια-

τηρούνται ανά εκτάριο των εκτάσεων που αποτελούν αντικείμενο μιας κανονικής γεωργικής εκμεταλλεύσεως δεν υπερβαίνει ορισμένα όρια.

7 Με το δεύτερο ερώτημα ερωτάται αν ο όρος «γεωργοπαραγωγός» του άρθρου 1, παράγραφος 1 και του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 περιλαμβάνει το βιομηχανικό ή εμπορικό εκτροφέα και κάτοχο ζώων κατά την έννοια της γερμανικής φορολογικής νομοθεσίας.

8 Με το δεύτερο ερώτημα ερωτάται αν τα άρθρα 39, 40, παράγραφος 3, εδάφιο β, της Συνθήκης, το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 και άλλες ενδεχομένως διατάξεις του κοινοτικού δικαίου απαγορεύουν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ως αποδέκτη του εν λόγω κανονισμού, να εξαιρεί από τη χορήγηση των εν λόγω ενισχύσεων ορισμένες κατηγορίες γεωργοπαραγωγών — εν προκειμένω τους εμπορικούς ή βιομηχανικούς κατόχους και εκτροφείς κατά την έννοια της γερμανικής φορολογικής νομοθεσίας.

9 Για να δοθεί απάντηση στο εθνικό δικαστήριο, πρέπει αμφότερα τα ερωτήματα να εξεταστούν από κοινού.

10 Κατά την καθής της κύριας δίκης, ο όρος «γεωργοπαραγωγός» δηλώνει μια έννοια της οποίας το περιεχόμενο πρέπει να προσδιοριστεί από το κοινοτικό δίκαιο.

Υποστηρίζεται ότι η έννοια αυτή περιλαμβάνει όλους τους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων κατά την έννοια του άρθρου 38 και του παραρτήματος II της Συνθήκης, τα οποία δεν κάνουν καμιά διάκριση μεταξύ των εκτροφέων που εκμεταλλεύονται μια γεωργική επιχείρηση και των βιομηχανικών ή εμπορικών εκτροφέων.

11 Καίτοι αληθεύει ότι το άρθρο 38 και οι σχετικές διατάξεις επιτρέπουν να προσδιορίζεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, το πεδίο εφαρμογής των γεωργικών διατάξεων της Συνθήκης, παρ' όλ' αυτά, σε άλλες περιπτώσεις και ιδίως όσον αφορά τον τύπο των εκμεταλλεύσεων που υπόκεινται στις εν λόγω διατάξεις, η έννοια της γεωργίας δεν προσδιορίζεται ακριβώς από τη Συνθήκη.

Επομένως, στις εθνικές αρχές εναπόκειται να προσδιορίζουν, ανάλογα με την περίπτωση, για τους σκοπούς της γεωργικής κανονιστικής ρυθμίσεως που απορρέει από τη Συνθήκη, το προσωπικό και το καθ' ύλη πεδίο εφαρμογής της.

Κατά συνέπεια, το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 πρέπει να αναζητηθεί στη διατύπωσή του και στους σκοπούς του.

12 Ο επίδικος κανονισμός, ο οποίος έχει ως σκοπό την αντιστάθμιση των απωλειών που προκάλεσε η πτώση των τιμών για τα γεωργικά προϊόντα, δεν κάνει καμιά διάκριση μεταξύ των μεθόδων παραγωγής, έστω και αν οι απώλειες αυτές βαρύνουν περισσότερο ορισμένες κατηγορίες παραγωγών.

Δεδομένου ότι ούτε η οικονομία ούτε οι σκοποί του κανονισμού επιβάλλουν περιοριστική ερμηνεία, δεν αποκλείεται ο αρκετά ευρύς όρος «γεωργοπαραγωγοί», που χρησιμοποιείται στο κείμενο του κανονισμού, να συμπεριλαμβάνει την παραγωγή γεωργικών προϊόντων με οποιαδήποτε μέθοδο.

13 Επιβάλλεται η παρατήρηση ότι η τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 προβλέπει «τη δυνατότητα για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας χορηγήσεως ενισχύσεων ως αντιστάθμιση» των εν λόγω απωλειών «υπό μορφή άμεσων ενισχύσεων στους γεωργοπαραγωγούς».

Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού, οι ενισχύσεις που χορηγούνται στους γερμανούς γεωργοπαραγωγούς υπό τους όρους των επόμενων παραγράφων του άρθρου αυτού «μπορούν να θεωρηθούν ως συμβιβαζόμενες με την κοινή αγορά».

Από τα παράπανω έπεται ότι ο επίδικος κανονισμός δεν υποχρεώνει, αλλά απλώς παρέχει τη σχετική δυνατότητα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, να χορηγεί ενισχύσεις, πάντοτε όμως μέσα στα όρια που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο και ειδικότερα ο ίδιος ο κανονισμός.

14 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υπερέβη τα όρια αυτά, αποκλείοντας τους εμπορικούς ή βιομηχανικούς εκτροφείς και κατόχους κατά την έννοια του γερμανικού φορολογικού δικαίου.

15 Το άρθρο 39 της Συνθήκης, ορίζοντας στην πρώτη παράγραφο ότι η κοινή γεωργική πολιτική έχει, μεταξύ άλλων, ως στόχο να εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στο γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στην γεωργία, δεν αποκλείει τη δυνατότητα διαφορών μεταχειρίσεως μεταξύ των διαφόρων τομέων της γεωργικής δραστηριότητας, εξυπακουόμενου πάντοτε ότι αυτές οι διαφορές μεταχειρίσεως δεν είναι αυθαίρετες και ότι στηρίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια.

Η ανάγκη, σε συγκεκριμένη περίπτωση, διαφοροποιήσεως της μεταχειρίσεως μεταξύ διαφόρων κατηγοριών του γεωργικού πληθυσμού αναγνωρίζεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 39, το οποίο ορίζει ότι «κατά την εκπόνηση της κοινής γεωργικής πολιτικής (...) λαμβάνεται υπόψη: α) ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της γεωργικής δραστηριότητας, που απορρέει από την κοινωνική δομή της γεωργίας και τις διαρθρωτικές και φυσικές ανισότητες μεταξύ των διαφόρων γεωργικών περιοχών».

Μολονότι το άρθρο 40, παράγραφος 3 της Συνθήκης απαγορεύει κάθε διάκριση μεταξύ παραγωγών ή καταναλωτών της Κοινότητας, ακόμη και εντός μιας και της αυτής χώρας της Κοινότητας, η διαφοροποίηση της μεταχειρίσεως θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελεί απαγορευμένη διάκριση μόνο αν φαινόταν αυθαίρετη.

16 Επομένως, επιβάλλεται να εξεταστεί αν η κατά την έννοια του γερμανικού φορολογικού δικαίου διαφοροποίηση μεταξύ γεωργών εκτροφέων και κατόχων ζώων αφενός και βιομηχανικών ή εμπορικών εκτροφέων αφετέρου, στην οποία προβαίνει ο AUFWERTUNGSAUSGLEICHEGESETZ, ενέχει διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 40, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

17 Από το φάκελο της υποθέσεως προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι οι κατά την έννοια της γερμανικής φορολογικής νομοθεσίας εκτροφείς και κάτοχοι ζώων γεωργοί, όταν χρησιμοποιούν χαρτονομή που παράγουν κατά το μεγαλύτερο μέρος μέσα στις εκμεταλλεύσεις τους, εκτίθενται ειδικότερα στους κινδύνους που είναι εγγενείς στην εκμετάλλευση του εδάφους.

Αντίθετα, οι βιομηχανικοί ή εμπορικοί εκτροφείς και κάτοχοι ζώων κατά την έννοια της εν λόγω νομοθεσίας, οι οποίοι αγοράζουν τις αναγκαίες για τα ζώα τους ζωοτροφές κατά το μεγαλύτερο μέρος είτε από την εθνική είτε από τη διεθνή αγορά, δεν εκτίθενται στους ίδιους κινδύνους και είναι σε θέση, σε περίπτωση ανατιμήσεως του εθνικού τους νομίσματος, να τις αποκτήσουν σε πλεονεκτικότερες τιμές.

Επομένως, η διάκριση μεταξύ γεωργών εκτροφέων και κατόχων ζώων και βιομηχανικών ή εμπορικών εκτροφέων και κατόχων, στην οποία προβαίνει το γερμανικό φορολογικό δίκαιο, καθιερώνοντας μια σχέση αναλογίας μεταξύ του κοπαδιού και της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης και την οποία η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας υιοθέτησε ως αντικειμενικό κριτήριο, καίτοι κατ' αποκοπή, όσον αφορά τη χορήγηση των ενισχύσεων που έχει δικαίωμα να χορηγήσει δυνάμει των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69, δεν είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως εισάγουσα δυσμενείς διακρίσεις.

18 Από τις παραπάνω σκέψεις έπεται ότι στο εθνικό δικαστήριο προσήκει η απάντηση ότι ούτε οι διατάξεις της Συνθήκης ούτε το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 ούτε οι διατάξεις της αποφάσεως του Συμβουλίου της 21ης Ιανουαρίου 1974 απαγόρευσαν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να αποκλείσει τους βιομηχανικούς ή εμπορικούς εκτροφείς ή κατόχους ζώων από τις ενισχύσεις που προβλέπει ο εν λόγω κανονισμός.

19 Συνεπώς, το τρίτο ερώτημα έχει καταστεί χωρίς αντικείμενο.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του επέβαλε το FINANZGERICHT του MÜNSTER με διάταξη της 26ης Σεπτεμβρίου 1977, αποφαίνεται:

Ούτε οι διατάξεις της Συνθήκης ΕΟΚ ούτε το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2464/69 του Συμβουλίου ούτε οι διατάξεις της αποφάσεως του Συμβουλίου της 21ης Ιανουαρίου 1974 απαγόρευσαν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να αποκλείσει τους βιομηχανικούς ή εμπορικούς εκτροφείς ή κατόχους ζώων από τις ενισχύσεις που προβλέπει ο εν λόγω κανονισμός.

Kutscher Sørensen Donner Pescatore

Mackenzie Stuart O'Keeffe Touffait

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιουνίου 1978.

Ο γραμματέας
A. Van Houtte

Ο Πρόεδρος
H. Kutscher